

Dynamika obyvatelstva (6.)

MOBILITA (MECHANICKÝ POHYB) OBYVATELSTVA

Pohybem obyvatelstva se zabývá více vědních disciplín, což způsobuje určité *odlišnosti interpretace základních kategorií a jejich definic*.

Nejčastěji se pod pojmem ***pohyb (mobilita) obyvatelstva*** rozumí určitá ***změna v zařazení jedince (obyvatele) v nějakém systému určených jednotek (útvary)***:

- pokud jednotkami takového systému jsou určité *sociální útvary (profesní, sociální, kulturní skupiny)*, nazýváme tyto změny ***sociální mobilitou obyvatelstva***;
- pokud těmito jednotkami jsou *prostorové (regionální) útvary*, hovoříme o ***prostorové mobilitě obyvatelstva*** (někdy se označuje též jako *regionální* či *geografická* mobilita obyvatelstva).

Prostorová a sociální mobilita obyvatelstva spolu vzájemně souvisí - změna sociální struktury vyvolává prostorové pohyby a naopak. Jako příklad lze uvést *vztah mezi procesy industrializace a urbanizace* – rozvoj průmyslu, industrializace, rozvoj terciérních aktivit a jejich lokalizace především ve městech vyvolala v minulém období víceméně ve všech regionech světa rozsáhlé přesuny venkovského obyvatelstva do měst (proces urbanizace).

Prostorová mobilita obyvatelstva zahrnuje všechny typy přemíst'ování (změny lokalizace) člověka. Patří sem široká škála různých variant prostorových změn obyvatelstva, klasifikovat je lze na základě následujících ***typologických kritérií***:

- ***periodicita (cykličnost) a délka trvání pohybu*** – na základě tohoto kritéria lze mezi pohyby obyvatelstva rozlišit:
  - ***cyklické pohyby*** (cyclic movement) – mezi cyklické pohyby patří *cesty, které začínají a zároveň i končí v místě trvalého bydliště* – k příkladům takových pohybů patří *dojížd'ka, pravidelné cesty za nákupy a službami* atd.;
  - ***periodické pohyby*** (periodic movement) – tato forma pohybu zahrnuje *delší období souvislého pobytu mimo místo trvalého bydliště*. Charakteristické také je, že *zdaleka ne vždy po skončení pobytu se migranti vracejí do místa původního trvalého bydliště*. Patří sem např. *dlouhodobý pobyt studentů na univerzitách mimo domov* (po celou dobu školního roku s výjimkou prázdnin) často praktikovaný v anglosaském světě, v Rusku apod., *pobyt na vojenské službě* (vojenské základny, vojenské školy, vojenský výcvik, bojové zóny) atd.
  - ***přesun na trvalou dobu (migrace)*** – definici viz výše.
- ***vzdálenost pohybu*** – za rozhodující kritérium klasifikace se považuje *hranice určitého regionálního útvaru* a pohyby se na jejím základě rozdělují na:
  - ***vnitřní (vnitroregionální)***, např. *vnitrokontinentální, vnitrostátní, vnitrokrajské* atd.;
  - ***vnější (meziregionální)***, např. *mezikontinentální, mezistátní, mezikrajské* atd.;
- ***směr pohybu*** – tyto pohyby se často klasifikují také jako pohyb mezi městskými a venkovskými sídly, případně jako *pohyb mezi oblastmi (regiony) s různou úrovní kulturní, technické a ekonomické vyspělosti*;

- **organizace pohybu** – pohyb obyvatel může být:
  - živelný × plánovaný (řízený),
  - legální × nelegální,
  - dobrovolný × nucený (násilný -> uprchlíci);
- **příčiny a motivace pohybu** – na tomto základě se vymezují:
  - pohyby ekonomického charakteru: patří sem pohyby motivované zlepšením ekonomických podmínek, zpravidla sem patří dobrovolný a individuální pohyb,
  - mimoekonomické pohyby: tyto pohyby jsou velmi různorodé, příčinou mohou být politické, religiozní, rodinné, národnostní a jiné skutečnosti. Příčiny se mohou často kumulovat a mohou vyvolat pohyby rozsáhlejších souborů obyvatel;
- **početnost skupin** – rozlišit lze *individuální, skupinové a masové* pohyby;
- **prostorový průběh** – rozlišit lze *přímé a etapové* pohyby;
- **strukturní znaky účastníků pohybu** – mobility se účastní řada různých skupin obyvatelstva, jež lze sledovat podle strukturních znaků:
  - biologických,
  - ekonomických,
  - jazykových,
  - národnostních,
  - religiozních a jiných.

Při použití těchto kritérií (v praxi se vyskytují ještě některé další) získáme *velké množství typů prostorové mobility obyvatelstva*. Za účelem jejich *komplexnější charakteristiky a jistého zjednodušení* se většinou vymezují **čtyři základní typy prostorových pohybů obyvatelstva**:

- A. **Migrace (stěhování) obyvatelstva** je takový pohyb, při němž dochází ke *změně trvalého bydliště* bez ohledu na to, zda je to:
- stěhování v rámci určité sídelní struktury,
  - stěhování mezi regiony,
  - mezistátní stěhování.

Do tohoto typu pohybů *nepatří pohyby nomádů* (pastýřů, sběračů, lovců), pakliže lze jejich kočování považovat za určitý způsob života a ekonomické činnosti.

Migrace je nejvýznamnější typ pohybu obyvatelstva, pouze jejím důsledkem jsou *trvalé změny v prostorovém rozmístění obyvatelstva*. Statisticky jsou např. u nás zjišťovány pouze migrace překračující *administrativní hranice*.

- B. **Dočasné změny pobytu** (někdy též *sezónní migrace*) jsou *změny bydliště na určitý vymezený čas* (statisticky evidováno jako dočasný pobyt), přičemž *místo trvalého pobytu se nemění*.

Jako příklady mohou sloužit:

- dočasné pobyty pracovníků apod. mimo místo bydliště (např. *stáže, pracovní pobyty, montáže*), po skončení časově vymezených činností dočasný pobyt končí;

- podobný charakter může mít také *pobyt některých studentů v sídle vysoké školy* (USA, anglosaský svět, Rusko, ...).

C. **Dojížd'ka**

Pojem *dojížd'ka do zaměstnání* označuje takový *pohyb ekonomicky aktivních obyvatel, který vyplývá z rozdílnosti místa jejich pracoviště a místa trvalého bydliště*. Z formálního hlediska je charakteristickým rysem *relativní pravidelnost* pohybu obyvatel (oscilace), někdy se tento typ mobility označuje jako **kyvadlová migrace**

Dojížd'ky do zaměstnání se zpravidla zúčastňuje *totéž obyvatelstvo*, které se navíc často:

- pohybuje po *stejně trase*,
- a to ještě *v přibližně stejném čase*.

Velmi podobné znaky má i *dojížd'ka žáků, učňů a studentů do škol*.

D. **Nepravidelné dočasné pohyby obyvatelstva (turbulence)** za účelem:

- *cestovního ruchu a rekreace*,
- *za nákupy, službami*,
- *obchodní a služební cesty* apod.

Společným znakem těchto pohybů je *velká nepravidelnost*, která se váže na:

- účastníky tohoto pohybu,
- vzdálenost pohybu,
- směr pohybu,
- dopravní prostředek,
- trasu pohybu atd.

Dalším společným znakem je existence jen *malého množství spolehlivých a systematických informací* o těchto pohybech (rozsah, směry, ...) – využít lze v podstatě pouze *zvláštní účelová šetření*.

V rámci tohoto typu mobility mají *rostoucí význam* především **turisticko-rekreační pohyby**. Tyto pohyby plynou z *diferencovaného prostorového rozložení* míst práce, bydlení a těch prostorů, jež mají předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu. Jsou to *dočasné pohyby obyvatel*, jež se uskutečňují ve volném čase a mohou mít charakter:

- denních cest,
- víkendových cest,
- cest na delší dovolenou.

Tyto cesty zpravidla sledují *odpočinkové (rekreační) nebo poznávací cíle*, někdy se odlišují specifické cíle jako je např. rybolov, vodáctví, vysokohorská turistika aj. Často se za zvláštní typ těchto pohybů považuje *pohyb obyvatel do zahraničí* s podobným cílem turistiky, rekreace a sportu.

Zajímavou otázku může představovat posouzení *vlivu rozšíření supermarketů a hypermarketů na dojížd'ku za nákupy a službami* – tomuto problému se však u nás zatím nikdo systematicky nevěnuje.

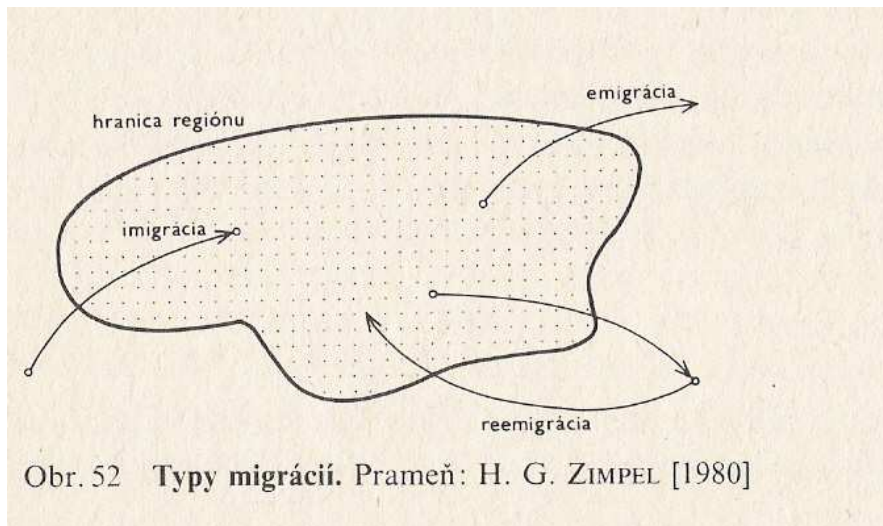
MIGRACE OBYVATELSTVA

Z uvedené definice tohoto typu pohybu obyvatelstva („takový pohyb, při němž dochází ke změně trvalého bydliště“) vyplývá **značný prostorový význam migrace**. Migrace má také důležité:

- *ekonomické,*
- *populační,*
- *a kulturní důsledky.*

Migrace je formálně dvojsměrný pohyb obyvatelstva (osoby zúčastňující se tohoto pohybu jsou **migranti**), zahrnuje:

- **imigraci** = přistěhování (*imigranti, přistěhovaní*);
- **emigraci** = vystěhování (*emigranti, vystěhovaní*);
- někdy se lze setkat s pojmem **reemigrace** (*reemigranti*), který označuje *zpětný návrat emigrujících obyvatel* do původního výchozího prostoru;
- zvláštním procesem je ještě tzv. **repatriace**, který označuje *návrat (přestěhování) obyvatel do těch prostorů, z nichž se předtím násilně nebo dobrovolně vystěhovali* (důsledek vojenských operací, změn hranic, původní kolonizace aj.).

Obr. 52 Typy migrácií. Pramen: H. G. ZIMPEL [1980]

Obr. 1: Typy migračních pohybů

Pramen: Mládek J., 1992, s. 138, obr. 52

Zákony a teorie migrace

Problematika migrací je studována již více než 100 let. Výzkumy ukazují, že **intenzita migračních proudů významně kolísá v souvislosti s faktory**:

- *stupeň odlišnosti* mezi výchozím a cílovým místem,
- *účinnost toku informací* z cílového do výchozího místa,
- *fyzická vzdálenost* mezi výchozím a cílovým místem.

Už v roce 1885 se britský demograf *Ernst Ravenstein* zabýval studiem *vnitřní migrace v Anglii*. Na základě dostupných dat formuloval několik *dosud platných migračních zákonitostí*:

- **čistá migrace činí pouze část hrubé migrace mezi dvěma místy**: každý migrační proud vyvolává *protisměrný proud (návratová vlna, kontramigrace)*, takže aktuální velikost čisté migrace je představována objemem daného proudu minus protisměrný proud;

- **většina migrantů se stěhuje na krátké vzdálenosti:** průměrná vzdálenost migrace sice od konce 19. století určitě vzrostla, nicméně zákonitost zůstává nadále v platnosti;
- **migranti, kteří se stěhují na větší vzdálenosti, mají tendenci vybírat si jako destinaci velká města:** v Ravensteinově době byl největším migračním „magnetem“ Londýn, díky migraci rostla také ostatní velká britská města;
- **obyvatelé měst jsou méně migračně aktivní než obyvatelé venkova:** v Ravensteinově době byli v Anglii v průběhu urbanizace lidé „natahováni“ do měst. Stejný fenomén lze pozorovat i dnes v rozvojových zemích, ve vyspělých zemích byl proces koncentrace obyvatelstva do měst již zastaven a rostou celé městské regiony (metropolitní oblasti) – viz minulá přednáška – suburbanizace, desurbanizace;
- **rodiny jsou méně „náchylné“ k mezinárodním migracím než „mladí dospělí“:** i dnes tvoří všude na světě nejmobilnější skupinu „mladí dospělí“.

Ravenstein odhalil také **inverzní vztah mezi objemem migrace a vzdáleností** výchozí a cílové oblasti, tzn. že počet migrantů klesá s rostoucí vzdáleností, jež musí být překonána.

K jakémusi jednoduchému modelování migračních vztahů bývá používán **gravitační model**. Ten odhaduje *intenzitu vztahů* mezi místy na základě:

- velikosti populace v obou lokalitách,
- vzdálenosti mezi nimi.

Prostorové interakce (jako např. migrace) jsou přímo závislé na velikosti populace a nepřímo závislé na vzdálenosti mezi nimi – podrobnosti na přednášce doc. Řeháka (Prostorové interakce), problém představuje skutečnost, že *tyto modely předpokládají racionální chování obyvatel, nezohledňují behaviorální aspekty* – modely diskreční volby!!!

Příčiny a souvislosti migračních pohybů

Faktory vyvolávající migrační pohyby se vyznačují velkou různorodostí. Výzkumy ukazují, že většinou nepůsobí pouze jeden faktor, ale spíše jde o *kombinaci několika faktorů*, jež vedou k rozhodnutí migrovat. K hlavním faktorům se řadí následující:

- **ekonomické podmínky** – velké množství lidí vyhnala a stále vyhání z domovů **chudoba**. Mnohé migranty pohání **vidina lepších životních příležitostí** (lepšího života), k žádaným cílům patří zejména *západní Evropa a Severní Amerika*;
- **demografické faktory** – vliv těchto faktorů bylo možné dobře pozorovat při *pohybech evropského obyvatelstva do zámoří*. Zmínit lze zejména *relativní přebytek obyvatelstva*, který se v různých evropských zemích vytvářel v období 18., 19. a začátku 20. století *v důsledku procesu demografického přechodu*;

V souvislosti s průběhem tohoto procesu a jeho *prostorovými přesuny* v Evropě (nejdříve Velká Británie a západní Evropa, pozdější nástup v jižní, střední a východní Evropě) lze sledovat *„účast“ jednotlivých „postížených“ států na zámořské emigraci obyvatelstva*.

- **politické okolnosti** – v minulosti souvisel vznik řady migračních proudů s ustavením **diktátorských režimů**. Zmínit lze např.:
  - emigraci z *Československa a dalších komunistických zemí* ve střední a východní Evropě,

- *emigraci z Kuby* – jen v roce 1980 opustilo Kubu více než 125 tisíc obyvatel (emigrační vlna zvaná „Mariel Boatlift“),
  - a celou řadu dalších (africké státy, ...).
- **ozbrojené konflikty a občanské války** – jako příklady z poslední doby lze uvést:
    - *válku v bývalé Jugoslávii*, v jejímž důsledku své domovy opustilo více než 3 mil. osob,
    - v průběhu 90. let probíhala občanská válka mezi Hutu a Tutsii ve *Rwandě*, odhaduje se že v jejím průběhu bylo zabito více než 600 tis. osob a více než 2 mil. lidí muselo uprchnout,
    - *Vietnam* – exodus obyvatel z Jižního Vietnamu po jeho napadení ze strany komunistického Severního Vietnamu („*boat people*“).
  - **přírodní podmínky** – také vlivy přírodního prostředí mohou působit jako *příčiny* i jako *bariéry* pohybu obyvatelstva. Patří sem hlavně určité **náhlé a silné změny v přírodním prostředí**, jako jsou např.:
    - záplavy rozsáhlejších oblastí,
    - výbuchy sopek,
    - dlouhodobé změny klimatických podmínek,
    - zemětřesení vedoucí k destrukci podmínek nezbytných pro život člověka aj.

které vedou k *následné emigraci obyvatelstva z postižených prostorů*. Zvláštní příklad představuje *devastace přírodního prostředí vlastní ekonomickou činností člověka*.

Jako *bariéry migračních pohybů* působily přírodní podmínky *spíše v minulosti*, dnes je tento vliv díky rozvinutějším dopravním technologiím již méně výrazný. Příklady:

- *Tichý oceán* omezující migrace asijského obyvatelstva na americký kontinent,
  - *Sahara* bránící průniku europoidního obyvatelstva do Afriky apod.
- **kultura a tradice** – k migraci do „bezpečnějších“ regionů mohou být motivováni i lidé, kteří se obávají, že jejich *kultura a tradice* či *náboženství* jsou v *ohrožení*. Jako příklady lze uvést:
    - *migrace Židů* do Izraele,
    - také *po rozdělení Indie* na hinduistickou Indii a téměř výlučně muslimský Pákistán došlo k migraci muslimů do nového státu.

K faktorům, které mohou mít vliv na intenzitu migrace v současné době patří dále:

- **technologické inovace** – zvláště v současné době platí, že *migrace již není tak obtížná a nebezpečná jako v minulosti*. Ač mnozí migranti zvláště v méně rozvinutých regionech světa i nadále využívají jednoduché a primitivní způsoby dopravy, lze konstatovat, že stále větší množství osob nyní používá *modernější dopravní prostředky*, jejichž zvětšující se dostupnost může migrace ještě podnítit.
- podobným způsobem působí i **rychlost šíření informací** – díky rádiu, televizi, telefonu, internetu apod. jsou daleko lépe dostupné *informace*:
  - *nových pracovních příležitostech*,
  - *o způsobech, jakými se lze dostat do cílových destinací* apod.

Mezi výše uvedenými podmínkami se obvykle rozlišují **dvě skupiny faktorů**:

- podmínky, jež „nutí“ lidi opouštět domovy – jde o tzv. **vystěhovalecké (emigrační) faktory (push factors)**
- podmínky, které naopak obyvatelstvo účinně přitahují do určitých míst – jde o tzv. **přistěhovalecké (imigrační) faktory (pull factors)**:

Uvést konkrétní příklady „push“ a „pull“ faktorů z výše uvedených příčin!!!

Konkrétní rozhodnutí migrovat obvykle vzniká v důsledku *kombinace vystěhovaleckých a přistěhovaleckých faktorů*. Protože migranti obvykle mají více informací o původním místě svého pobytu než o místě cílovém, *bývají vystěhovalecké faktory zpravidla přesněji a jednoznačněji definovány než faktory přistěhovalecké*.

Dobrovolné × násilné migrace

Příčiny migračních pohybů lze nahlédnout ještě z jednoho hlediska – z *hlediska* dvou protikladných postojů:

- *migrace jako možnost volby, svobodného rozhodnutí = dobrovolné migrace;*
- *migrace ze strachu, z donucení = nucené migrace;* rozdíly proti dobrovolné migraci spočívají především ve dvou tezech:
  - *tito migranti nemají možnost volby, jestli zůstanou v původním místě nebo se přestěhují,*
  - *nucené migrace zpravidla negenerují protiproud, zpětnou migraci osob, které si nezvyknou na nový život v jiném prostředí.*

Jako typický příklad nucené migrace lze uvést *migraci otroků z Afriky do Ameriky* – viz další část přednášky.

Legální × nelegální migrace (kontrola migrace)

Snahy o kontrolu migrace a s tím spojené problémy představují ožehavé téma na celém světě - viz např. posilování antiimigrantských hnutí a názorů v evropské politice, ochrana pracovního trhu členských zemí EU před nově vstupujícími kandidátskými zeměmi apod.

Úsilí o omezení migrace není nic nového. Jako uměle zřízené **fyzické bariéry**, které ztělesňují přání řady vlád omezit imigraci nebo emigraci, tak lze chápat např.:

- *Velkou čínskou zeď*, která měla sice primárně obranný účel, avšak můžeme ji pojmout také jako ochranu před nežádoucí emigrací a imigrací (barbarští Mongolové);
- *Berlínskou zeď*, jež měla bránit emigraci z bývalé NDR;
- *bývalou tzv. železnou oponu*, jež obepínala hranici Československa s SRN a Rakouskem;
- *korejskou demilitarizovanou zónu*, která izoluje od okolního světa komunistickou KLLDR;
- *plot podél Rio Grande* bránící emigraci z Mexika do USA atd.

Účinný a také častější nástroj v „boji“ s imigrací (emigrací) představují **legislativní (právní) prostředky**. Jako příklady použitelných prostředků lze uvést krátký přehled *situace v USA*:

- první imigrační zákony byly přijaty roku 1882 – jednalo se o tzv. „*Oriental Exclusion Acts*“, které zakazovaly imigraci příslušníkům mongoloidní rasy;
- v roce 1921 byl do imigračních zákonů zaveden *system kvót*, které přesně stanovovaly, kolik lidí se smí do USA přistěhovat z jednotlivých zemí (počty a podíly se přitom občas měnily);
- později v roce 1943 byla odstraněna diskriminace Číňanů – *Čína* získala stejné podmínky jako evropské státy;

- v roce 1952 byl k systému kvót přidán ještě *celkový limit* počtu osob, které se smí do USA přistěhovat ze všech zemí světa dohromady;
- v roce 1965 byl systém kvót v USA zrušen a ponechány pouze celkové limity;

Jinou formu omezení imigrace praktikuje řada zemí, jde o tzv. **selektivní imigraci**. Jejím prostřednictvím je zakázán *vstup do země určitým skupinám osob*, např.

- osobám s *kriminálními záznamy*,
- osobám se *špatným zdravotním stavem*,
- osobám věnujícím se *určitým podvratným činnostem* atd.,
- jiné země mohou mít *specifické požadavky* – JAR dlouho vyžadovala „čistý“ evropský původ, Nový Zéland preferoval osoby s britským původem, Brazílie upřednostňovala osoby činné v zemědělství atd.

K legislativním bariérám patří také **vízová politika** (nutnost žádat o udělení víza), **pracovní povolení**, **povolení k dočasnému / trvalému pobytu** apod. Tato opatření uplatňují minimálně směrem vůči vybraným zemím všechny státy světa (včetně ČR).

Řada zemí také různými formami **zakazuje / omezuje vystěhovalectví** – jako příklad lze uvést bývalé komunistické země střední Evropy.

Důsledky migračních pohybů

Interpretace následků migračních pohybů je složitá, někdy je možné dojít dokonce až ke kontroverzním výsledkům. Příčinou tohoto stavu je:

- značná *diferencovanost průběhu migračních pohybů*,
- *komplikovanost příčin migrace*.

Migrace vždy odlišným způsobem v emigračních i imigračních oblastech do určité míry mění demografické poměry, změny se týkají především struktury obyvatelstva podle:

- věku,
- pohlaví,
- zaměstnání,
- vzdělání apod.

V důsledku toho se v územích významně zasažených migrací *modifikuje průběh populačních procesů*.

V emigračních oblastech je potřeba počítat s **převahou negativních důsledků pohybu obyvatelstva**. V „postižené“ populaci se v důsledku emigrace:

- zvyšuje podíl obyvatel neproduktivních skupin,
- mění strukturu obyvatelstva podle *pohlaví* (v dřívějších dobách tvořili většinu migrantů muži),
- v důsledku toho se mění *podmínky reprodukce* (klesá sňatečnost a porodnost) => klesá *dynamika populace*.

Jinými slovy lze konstatovat, že *populace je zasažena přímými i nepřímými ztrátami obyvatelstva*.

O něco složitější je hodnocení **ekonomických následků emigrace**:

- na jedné straně *populace ztrácí prostředky*, které vynaložila na výchovu jedince do doby jeho dospělosti, protože právě v době očekávaných ekonomických efektů z jeho aktivity jedinec emigruje;
- na druhé straně získá-li emigrant vzdělání, kvalifikaci a zkušenosti v místě emigrace a později se vrátí do *východního místa* (reemigrace), může plnit důležité *funkce v ekonomické sféře jako nositel inovačních a modernizačních efektů apod.*

Imigrační oblasti naopak obyvatelstvo získávají, a to ještě převážně v reprodukčním a produktivním věku. Díky tomu se imigrační oblasti zpravidla vyznačují určitou vyšší dynamikou přirozeného pohybu obyvatelstva.

V ekonomické sféře odpadají náklady na výchovu obyvatelstva do období dospělosti, imigranti jsou schopni se zapojit do ekonomického procesu a vytvářet značné ekonomické zdroje.

Na druhé straně mohou s rozsáhlou imigrací souviset problémy *společenské, ekonomické a kulturní adaptace tohoto obyvatelstva na nové podmínky*. Souvisí s tím *specifické požadavky* na zajištění jazykové přípravy, rekvalifikace apod. S imigrantskými skupinami často souvisí také rozšíření určitých *negativních společenských jevů* jako je např. alkoholismus, drogy, kriminalita apod.

Z globálního hlediska je důsledkem zámořské emigrace (expanze) obyvatelstva (především evropského) velká změna v celosvětovém rozmístění obyvatelstva - vznikly *nové hustě zalidněné oblasti*, došlo k osídlení Ameriky, Austrálie, Sibíře, ... Tohoto pohybu se zúčastnilo rámcově 95 mil. osob, z čehož:

- *více než dvě třetiny tvořili Evropané*, kteří se přesouvali převážně do oblastí mírných zeměpisných šířek (zvláště do USA);
- *20 % tvořili Afričané*, kteří byli násilím vystěhováni ze svých domovů a přesunuti především do tropických a subtropických částí obou Amerik;
- *zbývajících 10 % tvořili Asiaté*, jejich prostorová difúze se vyznačovala větším rozptylem (části Afriky, Karibik, části Pacifiku).

Modifikace současných migračních trendů

*Uvedené skutečnosti se v současné době **modifikují***, změny lze charakterizovat následujícím způsobem:

Význam migrace v populačních trendech jednotlivých zemí roste. Tato skutečnost má dva důvody:

- jednak je to v důsledku **snížení míry přirozeného přírůstku v MDRs**, díky čemuž migrační výměna dosahuje většího podílu na celkové míře populačního růstu než tomu bývalo dříve a *zvětšující se měrou rozhoduje o tom, zda jejich populace roste nebo klesá;*

Mezi lety 1995 a 2000 byl očekáván čistý „přínos“ *téměř 10 mil. lidí* z LDRs do MDRs. Pro MDRs to z důvodu nízké míry přirozeného přírůstku znamená plně tři pětiny celkového populačního růstu:

- *v Severní Americe a Austrálii činí podíl migrací asi dvě pětiny,*
  - *v Evropě je však imigrace zcela zodpovědná za celkový zaznamenaný růst*, neboť je objemově větší než vliv přirozeného úbytku.
- druhým důvodem je skutečnost, že dochází ke **změně objemu a podstaty migrace**. Vývoj mezinárodních migrací v současnosti podle některých autorů vykazuje *čtyři základní tendence*:

- *migrace se stává více globální* v tom smyslu, že více a více zemí je jí ovlivňováno současně a také narůstá rozmanitost „ztrátových“ oblastí;
- *objem migrace roste*, v současnosti roste celkový objem pohybů ve všech velkých regionech;
- *migrace se postupně rozrůžňuje*, migračním tokům v jednotlivých zemích nedominuje žádný typ pohybů, namísto toho se jí účastní směs stálých usedlíků, uprchlíků, kvalifikovaných dělníků, ekonomických migrantů, studentů, důchodců, falešných nevěst atd.;
- *migrace se více feminizuje*, ženy už pouze nenásledují při stěhování muže, ale hrají nyní aktivnější roli, samy se účastní pracovní migrace a často také dominují v proudech uprchlíků.

Uvedené trendy výrazně **mění důsledky mezinárodní migrace**. Rostoucí míra procesu a zvyšující se zapojení žen a rodin vyvolává *nové výzvy ohledně zajištění péče o imigranty* a obecně vyvolává i *nárůst nepřátelství v hostitelských zemích*. Současně pokračující globalizace a zvyšující se různorodost migrantů ztěžuje vládám zavedení efektivní politiky omezující migraci nebo ovlivňující její podstatu.

Rychle rostoucí skupinu účastníků mezinárodních migrací tvoří také **kvalifikovaná pracovní síla** zahrnující *odborníky, manažery a technický personál*. Zahrnuje zaměstnance převáděné mezi posty v *nadnárodních korporacích* (zvláště ve výrobě a finančních službách), kteří jsou získáváni pro práci v MDRs nebo nově industrializovaných zemích s nedostatkem lidí s lékařskými, stavebními a dalšími kvalifikacemi.

Další skupina zahrnuje relativně **nekvalifikované pracovníky**, kteří v MDRs pracují *v oborech s nízkými mzdami* (např. zemědělství, výroba, hotely a zásobování - catering), často *na přechodnou dobu nebo „na černo“*. Tento proces je výhodný nejen pro zaměstnavatele, ale také *pro národní ekonomiky*, v nichž demografické zpomalení nebo silná angažovanost odborů může zvyšovat pracovní náklady a oslabovat konkurenceschopnost.

Kromě těchto třech hlavních typů mezinárodních pohybů (kromě kvalifikované a nekvalifikované pracovní síly tvoří třetí skupinu azylanti a uprchlíci) můžeme vymezit ještě další skupinu zahrnující **studenty, důchodce a některé jiné skupiny**.

Důsledky neuprchlické vlny migrací na rozložení obyvatelstva:

- v některých případech mohou být *poměrně malé* – tato situace může nastat tehdy, když se spíše než o stálou migraci jedná o *dočasné přesuny* (např. v případě migrací kvalifikované pracovní síly), nebo tehdy, když mezi zeměmi existují *obousměrné pohyby*;
- naopak v zemích, kde je buď *objem migračních zisků značný* (např. USA), nebo kde je naopak *míra přirozeného přírůstku velmi malá* (většina států Evropy), se mohou *důsledky mezinárodní migrace za určitý čas stát velmi výrazné*.

Problém spočívá v tom, že *určité vrstvy původní společnosti* (např. méně kvalifikovaná pracovní síla, předcházející vlny imigrantů) *se mohou novými imigranty cítit ohroženi*. Kromě toho se v souvislosti s tím *zvyšují i veřejné výdaje na sociální péči a vzdělávací programy*.

Ohrožení soudržnosti místních komunit a někdy i integrity existujících národních států ***je*** ***pocitováno*** jako zvlášť ***významné***, jsou-li příchozími *osoby odlišných jazyků, náboženství a zvláště barvy kůže.*